Daphne Gakes

Ik Daphne Gakes

2020 Prometheus Amsterdam

Dit is een werk van fictie. Personages, leeftijden, jaargetallen, namen, plaatsen en gebeurtenissen komen voort uit de verbeeldingskracht van de auteur.

© 2020 Daphne Gakes
Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio, naar een ontwerp van *Ik, Jan Cremer*
Foto omslag Marie Broeckman
Zetwerk Mat-Zet bv, Huizen
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4162 2

‘De vraag – en soms zelfs de eis – om dingen te verklaren is wel groot, hoor. Ik krijg heel veel mensen die vragen: waar gaat het over?

En dan zeg ik: “Maar mevrouw, houdt u van de ondergaande zon? Vindt u dat mooi?”

“Ja, dat vind ik heel mooi.”

“Nou, waar gaat dat over?”

“Ehh ja, over niets.”

“Nee, nou precies. Zo moet je dat zien.”

Het bestaat. En het ontroert je of je vindt er geen reet aan, ook goed, maar ik kan niet zeggen waar het precies over gaat.’

(Spinvis in een interview door Lex Bohlmeijer voor *De Correspondent*)

Proloog

Bij mijn moeder op de bank zat ik te staren naar de boekenkast die volgepropt was met haar dagboeken. Mijn moeder schrijft iedere dag. Haar handschrift herkende ik uit duizenden en ik kon uittekenen hoe ze haar pen vasthield als haar ogen aandachtig over het papier gleden en hoe ze lachte, huilde of zichzelf verbaasde als ze terugblikte op periodes uit haar leven. Schrijven is mij dan ook met de paplepel ingegoten. Mijn eerste dagboekje kreeg ik toen ik acht jaar was. Ik schreef om iets vast te leggen, om gedachtes te ordenen, om mezelf later te helpen herinneren aan wie ik was. Op de een of andere manier was dat later nu aangebroken.

Ik stond op van de bank en pakte een oud dagboek van de bovenste plank. Het mat zeven bij elfenhalve centimeter en had een kaft van vloeikarton waarop nummer zeven geschreven stond. Ik sloeg een willekeurige pagina open en las:

1987 (26 jaar)

Het is bij Daphne één en al verzamelen: kussens, boeken, poppen/beertjes. Alles moet in haar armen mee. Tegenwoordig komt ze iedere avond haar bed uit om te vertellen dat ze ziek is. Maar voor ze beneden is wordt eerst de

poppensantenkraam uit bed gegooid. Dan loopt ze met die poppen naar haar slaapkamerdeur, daar worden ze weer op de grond gegooid en doet ze de deur open. Vervolgens komt ze de trap af zetten, gooit voor de kamerdeur nog eens alles op de grond en met veel gestommel is ze er dan eindelijk. Ze maakt daarna een hoop kabaal met haar mond en ze stelt achter elkaar door dezelfde vragen. Ook loopt ze veel achter me aan met haar beertje in haar arm geklemd en vraagt dan 'Wat doette mama nou beertje?' Als ik boos op haar word en ze heeft straf gehad, dan roept ze heel hard: BEN IK LIEF? We zullen wel eens botsen later maar dat geeft niks. Tautaut = auto en Kaag = Daag.

Ik rook aan het beschreven papier, het gaf me het gevoel herboren te zijn. Mijn moeders waarheid stond hier voor me, vastgelegd in een kast vol schrijfwerk. Ik pakte een dagboek dat horizontaal op de andere boeken lag, van de op een na onderste plank:

1998 (37 jaar)

Ik moet aan Daphne denken, soms word ik zo agressief van haar. Ongelofelijk wat ze op poten kan zetten als ze haar zin niet krijgt. Als kind begon het al gelijk, ze was zo anders dan haar broer en broertje, veel pittiger en aanwezziger. Ze zal er nog wel eens een potje van maken in de toekomst. Nu is ze twaalf jaar en zoekt ze naar een omgeving waarin ze geaccepteerd wordt om wie ze is. Op school is ze vaak het pispaaltje geweest van jaloerse meisjes.

Thuis is ze ook vaak het pispaaltje – het enige meisje, met een vader die constant negatief op haar let in verband met haar eetgewoonten en onverschilligheid. Vaak wist ik ook niet goed hoe op haar te reageren omdat het moeilijk is om tot haar innerlijk door te dringen.

'Mam, laten we de feiten op een rij zetten. Meisjes pesten niet uit jaloezie,' zei ik toen mijn moeder met twee koppen koffie verkeerd de woonkamer in kwam lopen en naast me ging staan om mee te lezen.

'Dit is het leven door mijn bril,' zei ze en ze pakte het dagboek uit mijn handen. Ik begreep haar wel, je kinderen achter het behang kunnen plakken en ze tegelijkertijd als een leeuwin beschermen – al was dit slechts een wilde gok, ik had geen idee van moederschap. Mijn leven draaide voornamelijk om mij en hoe langer ik mezelf centraal zette, des te waardevoller dat gevoel van 'ik' leek te worden. Mijn moeder is zo anders dan ik, qua zelfopoffering: voor de gemeente, voor de kinderen, voor haar man. Een zorgzame vrouw.

'Mag ik je dagboeken lenen?' vroeg ik haar.

'Dat weet ik niet hoor, Daphne.'

Ik neusde nog wat verder in de boekenkast en vroeg: 'Wat maakt het uit als ik lees wat erin staat?'

Mijn moeder zei lange tijd niets. Waarop ik vroeg:

'Maar als je dood bent, mam, later, zou ik ze dan mogen lezen?'

'Jawel.'

'Ja hallo, dan kan ik je niks meer vragen! Dan kan ik ze beter nu lezen,' zei ik en ik lachte naar haar. Mijn moeder dronk haar koffie verkeerd.

‘Ik wil gewoon niet dat iemand met deze gevoelige informatie aan de haal gaat,’ zei ze en ze twijfelde. Aan de ene kant vond ze het vleiend dat iemand die hele boekenkast door wilde werken om haar beter te leren kennen. Aan de andere kant vond ze dat ze zich te veel bloot zou geven aan mij. Kennis is macht en ik kan goed manipuleren.

Pas een jaar na mijn vraag ging ze akkoord en overhandigde me een kist met vijftig dagboeken. ‘Bedankt, mam, dit is een geweldig cadeau,’ zei ik en we omhelsden elkaar een beetje onhandig. Knuffelen met mijn moeder is nooit echt comfortabel geweest.

Met haar dagboeken voor mijn neus zat ik uren, dagen, weken op de bank. Ik had me voorgenomen ze allemaal te lezen. Dat was niet zomaar een besluit, het was een missie, het gaf een doel aan mijn dagen. Buiten waren de bomen kaal en de grond was koud. Door de aangebroken winter had ik meer behoefte aan een inhuizig leven dan in de zomer. Het leek me heerlijk om in haar hoofd te duiken en nu ik een stop had gezet op mijn nachtelijke escapades had ik zeeën van tijd.

In haar eerste dagboek was mijn moeder twintig en ze was smoorverliefd op mijn vader. Ze waren zo arm als kerkratten maar konden geen genoeg krijgen van elkaar, tenminste, daar schreef ze over.

1982 (21 jaar)

Liefste, er moet iets van het hart, het kost me wel moeite maar ik denk dat het het beste is. Ik moest net denken aan gisternacht en ik vind dat we toch een beslissing moeten nemen. Óf we gaan gauw trouwen, óf we houden ermee op bij elkaar te gaan slapen. Ik denk dat we hier samen verantwoordelijk voor zijn. We maken het elkaar nu moeilijk. Misschien staan we niet alleen elkaar maar ook God hiermee in de weg. Ik wil graag dat we rein blijven. Ik voel dat in onze gemeenschap met God er nog een heleboel beter kan gaan. En ik wil dat graag samen met jou leren, net zo graag als dat ik jouw lichaam wil leren kennen. Je bent echt een moordvent!

Het is als dochter natuurlijk fantastisch om te lezen dat je ouders gek op elkaar zijn, ook met in mijn achterhoofd hoe hun liefde later zo anders zou worden. Mijn ouders trouwden in een oogwenk. Op hun huwelijksnacht werden ze zwanger. In een tijdbestek van vierenhalf jaar waren er drie kinderen, een rijtjeshuis, een auto, een caravan, een cavia, een tuintje met een zandbak erin en twee vermoeide maar trotse jonge mensen.

1990 (29 jaar)

7:30 Opgestaan, kinderen naar school geholpen.
8:00 Zelf ontbeten en krant gelezen op bed.
9:30 Weer opgestaan wassen/aankleden radio aan.
10:00 Kamers opruimen, bedden opmaken, beneden koffiegedronken.

11:30 Afwasmachine leegruimen, keuken opruimen, bedenken wat we gaan eten. Wat is dit toch een burgertrutten-nieuwbouwleventje.

Mijn moeder schreef over wat ze deed op een dag, de dingen die haar stoorden, de prijs van nieuwe veters, het weer, wat er in het nieuws voorbijkwam en op televisie te zien was – alles, alles hield ze bij. Ik vond het over het algemeen gezever waar geen einde aan leek te komen maar ik zette door met de gedachte dat het mijn moeder waarschijnlijk heeft geholpen om alles van zich af te schrijven, dat haar dagboek bijhouden een zeldzaam moment voor zichzelf betekende. En in de hoop mogelijke parels te vinden die me verder zouden helpen in dit leven.

Wat ik wel boeiend vond, was een inkijkje in hoe het doen en laten destijds was als huisvrouw. Ikzelf vind alles wat het huishouden aangaat zonde van mijn tijd. Niet omdat ik me daar te goed voor voel – of wel – maar (ook) omdat ik die tijd liever besteed aan iets wat ik leuk vind. Dat komt mogelijk door de huidige tijdsgeest, de winst van drie generaties welvaart: het is uitermate belangrijk om te doen wat je leuk vindt. Maar meer nog komt deze nood door mijn moeder.

1990 (29 jaar)

Liefste, echt, de nachten met drie kleintjes zijn voor mij zenuwslopend. Ik voel me vreselijk alleen omdat jij er morgen weer vroeg uit moet voor je werk. Het is nu 2:30 en ik heb nog geen oog dichtgedaan, nu is onze kleinste weer aan het huilen. Ik heb dit leven nooit zo gewild. Ik

wil wel moeder zijn, maar niet zo. Ik wil niet kattig tegen je zijn maar je moet me geloven dat het voor mij echt moeilijk is om hele dagen en nachten met de kinderen te zijn. Daphne komt nu naar beneden omdat ze wakker is geworden van het gehuil van haar broertje, hoelang moet dit nog door gaan?

Ze sloot een compromis om een gezin groot te brengen ondanks het feit dat huisvrouw zijn niet haar lust en haar leven was. Als je een compromis sluit en dan mogelijk faalt, doet dat veel pijn. Meer pijn dan falen in iets wat je graag doet. Ze is een voorbeeld voor mij. Ik leerde dat je kunt falen in iets wat je niet leuk vindt. Dus moet je doen wat je wel leuk vindt. Het is eigenlijk geen keus.

In de dagboeken die volgden las ik over onzekerheid, over haar rol als vrouw in de maatschappij. Ze schreef over haar innerlijke overtuiging te moeten gehoorzamen en vroom, rein of deugdzaam te zijn, maar ook – en met wilder handschrift – over haar tegenstrijdige wens om daaruit te breken en een leven te creëren voor zichzelf, los van het gezinsleven dat zich voltrok in haar rijtjeshuis. Dit werd steevast gevolgd door schreeuwkreten jegens mijn vader die haar niet zag staan noch steunde, die andere vrouwen interessanter leek te vinden of gewoon een avond geen gezeur wilde. Haar lijden, haar vreugde; haar leven op papier maakte me opstandig en toegeeflijk tegelijkertijd.

1991 (30 jaar)

Ik wil een komisch, ontspannen boek schrijven over mijzelf. Over de strijd in mijn jonge-vrouwjaren. Hoe zie ik dat voor me? Veel lachen, veel praten, veel doen; de handen uit de mouwen steken.

Het dagboek waarin mijn moeder net als ik dertig jaar was legde ik naast mijn eigen dagboek. Daarin was ik dogmatisch feestjes aan het vastleggen opdat ik niet zal vergeten, zonder enige zelfreflectie, maar vol euforie en praatjes over dat het leven niet klein moest zijn maar groots en meeslepend. Dat iedere dag ertoe moest doen, dat ik me later niet mocht conformeren aan kleine gedachtes en opgelegde normen maar grensoverschrijdend moest denken. In haar dagboeken las ik vooral gedachtes die zich naar binnen keerden, en gebeden naar God. Dit laatste vervreemdde me van haar. Ik wist helemaal niet dat ze zo gelovig was. Ze heeft me haar geloof niet opgedrongen. Ze heeft nooit tegen me gezegd: 'God ziet alles wat je doet, dus handjes boven de dekens.' Dat is niet de les die ze mij wilde meegeven. Haar band met God was iets tussen haar en Hem. God was iemand die haar zou redden van het gevoel opgesloten te zijn, iemand die haar zag en vond dat ze mooi was, die vond dat ze ertoe deed, dat haar stem gehoord mocht worden. Als een liefhebbende vader.

1991 (30 jaar)

In 1978 verhuisde ik van Emmen naar Ermelo om de opleiding tot ziekenverzorgster te doen. Wie was ik? Een meisje van zeventien jaar. Ik had wel het gevoel dat het goed was, wat ik deed. Alhoewel ik me er totaal niet bewust van was waar ik aan begon: ziekenverzorging? Waarom ben ik zo laat gaan nadenken? Of komt de bloei bij mij nu pas? Begin ik nu pas aan mijn leven? Ik durf nog steeds niks te ondernemen: er ligt een inschrijfformulier klaar voor de opleiding Journalistiek van de LOI. Dat moet op de post maar mij ontbreekt de moed: stel dat ik dit ook niet kan?

'Mam, kap toch in de zorg als je het niks vindt,' heb ik talloze keren tegen haar gezegd en nog veel, veel vaker gedacht.

'Het is mijn leven,' zei mijn moeder dan en daar had ze gelijk in. De moed om de LOI-opleiding te volgen heeft ze uiteindelijk gevonden. Maar de spanning thuis – als ze haar geschreven stukken gecorrigeerd terugkreeg van haar docent – was destijds om te snijden. Meestal werd dit gevolgd door dagen van tranen.

2015 (54 jaar)

Wat heb ik al niet geschreven? Een kast vol dagboeken. Ik kan nu echt een boek schrijven. Hoelang zal het nog duren voordat ik eraan begin? Ik moet er maar eens mee starten. Ik ken nu genoeg mensen die ik vertrouw om het te lezen.

Toen mijn broer, broertje en ik oud genoeg waren, is ze gestopt met huisvrouw zijn en in de ziekenverzorging begonnen, en hier werkt ze tot op de dag van vandaag nog steeds. Dit kon – en kan ik nog steeds – moeilijk accepteren. Ik heb moeite met mensen die andere dingen doen dan waarvan ze dromen. Tja, wat weet ik nou? Wat er achter mij ligt: drie afgeronde studies, de wereld over gereisd, alle soorten en maten seks en drugs uitgeprobeerd, alle denkbare krochten van het nachtleven gezien. Maar of mijn manier nou zo zaligmakend is gebleken?

Brief aan mezelf uit mijn puberdagboek 1998 (13 jaar)

Hoi Daphne,

Nu ben ik nog 13 maar als je dit leest ben je vast al ouder, misschien 17 of 21 of 30 of 40 of zo misschien heb je al kinderen, misschien kan je dit nooit lezen omdat je al dood bent of nou zo kan ik nog wel een uurtje doorgaan. Nou goed ik hoop dat je gelukkig bent en zo niet, vraag onmiddellijk scheidingspapieren aan. Word je afgeranseld, vlucht naar het buitenland of praat er met iemand over. Niet bij een man blijven waarvan je eigenlijk niet echt houdt maar vanwege de kinderen bij hem blijft. Is het geen man maar heb je geen vrienden, wacht niet tot iemand naar jou toe komt, maar stap op hen af (moet lukken). Heb je geen geld wordt nooit HOER als je dat maar laat. Ga overal op solliciteren waar je maar kan en vergeet God niet (klinkt lullig, maar is wel zo) hij zal er altijd voor je zijn ook al heb je tien mensen vermoord, als je spijt hebt denk ik dat hij je wel vergeeft. Misschien straft hij je wel maar dat is dan je verdiende loon...
Vind je je werk niet leuk, maar kan je niks anders? Maak er een feest van. Sta vrolijk op en ga vrolijk naar je werk, doe net alsof je het helemaal te gek vindt en maak LOL met je collega's. Vergeet niet zo nu en dan uit te gaan (als je geld hebt) en leuke dingen SAMEN te doen. Leven zonder LOL is geen leven, luister naar je hart.
Dit was de wijze Daphne-les ik hoop dat je hier wat van opgestoken hebt, u kunt nu omslaan.
Groetjes -xxx- JEZELF

Altijd in het midden

2015 (54 jaar)

Het is een cel waarin je leeft als HUIS-vrouw (het woord al), je zit zo verschrikkelijk afgesloten, het was echt niks voor mij. Het is toch gewoon lariekoek dat je thuis een beetje je jeugd uitzit oftewel zit te verdoen. Je bent maar één keer jong.

Het is alweer bijna donker als ik mijn bontjas aantrek en mijn gele Pikachu-muts opzet. Het camperdeurtje sluit ik achter me en ik ga even snel boodschappen doen. Ik fiets van de parkeerplaats van het Westerpark richting het Haarlemmerplein in het centrum van Amsterdam. Helemaal klaar mee, die smerige junkfood van de afgelopen dagen. Vanaf nu ga ik goed voor mezelf zorgen – inmiddels heb ik zo vaak de bloemetjes buitengezet dat ik groene vingers heb gekregen. Vanavond ga ik sushi maken. Ik parkeer mijn fiets.

Op de hoek van de straat, vlak voor de Albert Heijn, zie ik Ilse staan, mijn vriendin, of vriendin van vroeger. Ik sta stil en kijk naar haar met nog geen drie meter tussen ons in. Ze draagt een baby op haar buik die ze rustig heen en weer wiegt. Aan haar voeten platte schoenen en ze draagt zo'n praktische jas die regen- en windbestendig is. Van The North nog iets,

vreselijk om te zien, maar als ik dat tegen haar zou zeggen dan zou ze waarschijnlijk antwoorden: 'Maar hij zit zo lekker,' en dat kan ik niet weten, want ik heb nog nooit een praktische jas gekocht. Ilse is geen Amsterdamse meer, ze komt vast familie opzoeken. Ze heeft piekhaar en kringen onder haar ogen. Ze lacht naar haar zoon van een jaar of drie, het is dezelfde lach die ze mij zo vaak gegeven had. Ilse en ik spraken over dingen als samen en voor altijd. We zijn elkaar uit het oog verloren. Zo gaat dat, zo leven we of zo worden we geleefd. We namen beiden een andere afslag en werden druk, te druk om elkaar te zien. Nu staat ze daar en gaat ze de hoek om en ik staar hen na. Heb ik een verkeerde afslag genomen? Nu gewoon de Albert Heijn in, denk ik: avocado, wasabi, sesamzaadjes, zalm, witte rijst, sojasaus en zo'n rolmatje.

~

Eenmaal weer buiten hoor ik achter mij: 'Mevrouw, mag ik even in uw tas kijken?' Ik draai me om en kijk in de ogen van een beveiliger die mij met een gealarmeerde blik de supermarkt terug in begeleidt. IJzig rits ik mijn handtas open. 'Loopt u maar mee,' zegt de beveiliger nu met een verstard gezicht, zijn lippen stijf op elkaar gedrukt. Ik realiseer me direct dat het ooit eens moest gebeuren.

Achter in de Albert Heijn lopen we een kantoor binnen. 'U krijgt een winkelverbod, u mag hier even tekenen.' Hij gebaart dat ik plaats moet nemen aan het bureau: 'Doet u vrijwillig afstand van de zalm?' Ik knik en voel me afgestompt, alsof ik hier niet sta maar er vanaf een afstandje naar kijk. 'Mooi. Dan kan hij weer terug in het schap.'